



Betrothal: Development from the Law on Spouses to the Current Family law

Kansinee Tipmontien¹, Chatchawan Leerodjanawutikun², Suthida Phiukhao³,
Suwanai Thakumsorn⁴ & Panchachai Penprachum⁵

Received	Reviewed	Revised	Accepted
09/10/2024	19/11/2024	01/12/2024	02/12/2024

Abstract

The objective of this article is to study the development of law regarding betrothal from the law on spouses to the current Family Law in 4 issues as follows: (1) the gender and the age of the betrothed (2) Khongman and Sinsod (3) the consent of the betrothed. From the study, it was found as follows: (1) under the law on spouses, the betrothed should be a man and a woman, but the law did not specify the age of the betrothed, so a boy could engage a girl. Under the family law, the betrothed must be at least seventeen years old. At present, under an amended law, the same gender could be engaged according to the concept of equal marriage, and the betrothed must be at least eighteen years old according to Convention on the Rights of the Child. (2) The law on spouses assigned the part of man to give Khanmak and Sinsod to the part of woman. The family law specifies the part of man to give Khongman to the woman. Regarding Sinsod, the part of man may give or not give it to the part of woman. Under the amended law which the same gender could be engaged, the betrothed who gives Khongman and Sinsod to another betrothed could be man or woman. (3) The law on spouses allowed the parents to conclude betrothal on behalf of their children without consent. But under current family law, the betrothal should take place only with betrothed's consent. It could be said that the law concerned betrothal has been

¹ Rajabhat Mahasarakham University, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th

² Rajabhat Mahasarakham University, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th

³ Rajabhat Mahasarakham University, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th

⁴ Rajabhat Mahasarakham University, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th

⁵ Court of Justice, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th



changed according to the current concepts and social conditions, and Khongman and Sinsod are still currently important in the betrothal.

Keywords: Betrothal; The law on spouses; Khongman and Sinsod



การหมั้น : พัฒนาการจากกฎหมายลักษณะฟัวเมียถึงกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน

กานต์สินี ทิพย์มณฑิธร⁶, ชัชวรินทร์ ธีโรจนวุฒิกุล⁷, สุธิดา ผิวขาว⁸,

สุระนัย ทะคำสอน⁹ และปิณิจชัย เพ็ญประชุม¹⁰

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือศึกษาพัฒนาการของกฎหมายการหมั้นตั้งแต่กฎหมายลักษณะฟัวเมียจนถึงกฎหมายครอบครัวปัจจุบันใน 3 ประเด็น คือ (1) เพศและอายุของคู่หมั้น (2) ของหมั้นและสินสอด (3) ความยินยอมของคู่หมั้น จากการศึกษาพัฒนาการด้านกฎหมายของการหมั้นตั้งแต่กฎหมายลักษณะฟัวเมียมาถึงกฎหมายครอบครัวปัจจุบันพบว่า (1) คู่หมั้นตามกฎหมายลักษณะฟัวเมียคือชายหมั้นหญิง แต่กฎหมายไม่กำหนดอายุของคู่หมั้นเอาไว้ ชายจึงหมั้นหญิงได้แม้ยังเป็นเด็ก ส่วนกฎหมายครอบครัวกำหนดให้ชายกับหญิงคู่หมั้นต้องมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ และปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายให้บุคคลเพศเดียวกันหมั้นกันได้ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องการสมรสเท่าเทียม และกำหนดให้คู่หมั้นมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (2) กฎหมายลักษณะฟัวเมียกำหนดให้ฝ่ายชายต้องมอบขันหมากและสินสอดให้แก่ฝ่ายหญิง กฎหมายครอบครัวกำหนดให้ฝ่ายชายส่งมอบของหมั้นให้แก่หญิง ส่วนสินสอดฝ่ายชายจะมอบให้แก่ฝ่ายหญิงหรือไม่ก็ได้ ปัจจุบันมีการแก้ไขกฎหมายให้บุคคลเพศเดียวกันหมั้นกันได้ ผู้หมั้นที่ต้องมอบของหมั้นและสินสอดแก่ฝ่ายผู้รับหมั้นจึงเป็นชายหรือหญิงก็ได้ ของหมั้นและสินสอดสืบทอดมาจากกฎหมายลักษณะฟัวเมียและยังคงมีความสำคัญในการหมั้น (3) กฎหมายลักษณะฟัวเมียยอมให้บิดามารดาหมั้นแทนบุตรของตนโดยบุตรไม่ยินยอมได้ ส่วนกฎหมายครอบครัวกำหนดให้การหมั้นเกิดจากความยินยอมของคู่หมั้น อาจกล่าวได้ว่า กฎหมายเรื่องการหมั้นมีพัฒนาการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับแนวความคิดร่วมสมัยและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และของหมั้นกับสินสอดยังคงมีความสำคัญในการหมั้นปัจจุบัน

คำสำคัญ: การหมั้น; กฎหมายลักษณะฟัวเมีย; ของหมั้นและสินสอด

⁶ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th

⁷ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th

⁸ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th

⁹ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th

¹⁰ ศาลยุติธรรม, Email: Kansinee.ti@rmu.ac.th



บทนำ

สังคมไทยในอดีต ชายหญิงเป็นคู่เมียกันได้โดยการแต่งงานตามประเพณีของแต่ละท้องถิ่น และอาจมีการทำข้อตกลงระหว่างชายหญิงเป็นการมัดจำความตกลงจะเป็นคู่เมียกันเอาไว้ เรียกว่า การหมั้น (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.พ.) แต่เดิมการหมั้นหมายถึงการตกลงระหว่างชายหญิงว่าจะอยู่กินเป็นคู่เมียกัน และตามประเพณีไทยถือว่าชายต้องหมั้นฝ่ายหญิงก่อนแต่งงาน เป็นการขอหญิงมาเป็นภริยาของชาย ประโยชน์ของการหมั้นคือเปิดโอกาสให้ชายหญิงคู่หมั้นมีโอกาสสนทนาค้นเคยกัน หากไม่มีการหมั้นชายหญิงจะไม่มีโอกาสเช่นนี้ (Kampusiri, 2017) ในการหมั้นฝ่ายชายต้องนำขันหมากสามชั้นไปสู่ขอหญิง ชั้นแรกเป็นขันหมากกล่าวถาม หากหญิงปฏิเสธก็ยกเลิกไป หากหญิงยินยอม ชายจะแต่งขันหมากหมั้นไปอีก เมื่อหญิงรับขันหมากหมั้นแล้วก็ถือว่าเป็นคำมั่นสัญญาว่าจะแต่งงานกับชาย เมื่อถึงวันแต่งงาน ชายเอาขันหมากแต่งงานเรียกว่า ขันหมากใหญ่ ไปมอบให้ฝ่ายหญิงอีกครั้งหนึ่ง (Boondet, 2023) แต่การหมั้นปัจจุบันหมายถึงชายหญิงทำสัญญากันว่าจะจดทะเบียนสมรสอยู่กินเป็นสามีภริยาในวันข้างหน้าโดยชายมอบของหมั้นให้แก่หญิงไว้เป็นหลักฐานในกรณีที่ยังไม่พร้อมจดทะเบียนสมรสในขณะนั้น ก็อาจหมั้นกันไว้ก่อนเพื่อให้มั่นใจว่าอีกฝ่ายหนึ่งยังยอมจดทะเบียนสมรสในวันที่พร้อม เมื่อถึงกำหนดที่ตกลงกันไว้แล้วค่อยไปจดทะเบียนสมรสกันต่อไป

หลักเกณฑ์การหมั้นปรากฏอยู่ในกฎหมายโบราณของไทยคือพระอัยการลักษณะคู่เมียหรือกฎหมายลักษณะคู่เมีย ต่อมาเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครั้วแล้วกฎหมายยังคงบัญญัติเรื่องการหมั้นไว้ แต่เนื่องจากแนวความคิดร่วมสมัยและสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปหลักเกณฑ์การหมั้นบางส่วนจึงเปลี่ยนไปจากเดิม และปัจจุบันมีผู้เห็นว่าของหมั้นและสินสอดไม่ควรมีในการหมั้นเพราะสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปแล้ว จึงควรศึกษาหลักเกณฑ์การหมั้นตามกฎหมายลักษณะคู่เมียและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครั้ว ในประเด็นดังนี้คือ (1) อายุของคู่หมั้น (2) ของหมั้นและสินสอด (3) ความยินยอมของคู่หมั้นเพื่อทราบถึงพัฒนาการทางกฎหมายในประเด็นดังกล่าว และตอบคำถามว่ายังควรมีของหมั้นและสินสอดในการหมั้นหรือไม่

2. การหมั้นตามกฎหมายลักษณะคู่เมีย

หลักเกณฑ์ซึ่งเกี่ยวกับการก่อตั้งสถานะความสัมพันธ์ทางครอบครัวเรียกว่ากฎหมายครอบครัว แต่เดิมเรียกว่ากฎหมายลักษณะคู่เมีย เป็นส่วนหนึ่งในกฎหมายตราสามดวงซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ โปรดให้มีการชำระและประกาศใช้เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2348 และทำต้นฉบับเอาไว้ 3 ฉบับ แต่ละฉบับให้ปิดตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว อันเป็นตราของอัครมหาเสนาบดีและเสนาบดีผู้มีอำนาจบังคับบัญชาหัวเมืองซึ่งหมายความว่าประมวลกฎหมายนี้ย่อมมีผลบังคับใช้ได้



ทั่วราชอาณาจักรและเก็บไว้ที่ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง หอหลวงฉบับหนึ่ง และศาลหลวงฉบับหนึ่ง (Phongsripan, 2004) จนกระทั่งเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2578 มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว กฎหมายลักษณะพัวเมียจึงถูกยกเลิกไป ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

2.1 เพศและอายุของคู่หมั้น

2.1.1 เพศของคู่หมั้น

เกี่ยวกับเพศของคู่หมั้นปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะพัวเมียบทที่ 109 ว่า “ชายใดขอลูกสาวหลานสาวท่านเปนเมีย ชายได้ให้สินสอดแล้วยังมิได้แต่งการมงคล ชายนั้นยังมีได้ไปอยู่กับคนอื่นด้วยหญิง แลชายนั้นตาย...” (Royal Institute, 2007) บทที่ 115 ว่า “ชายให้หมั้นหมาก 3 ชั้นไปสู่อลูกสาวหลานสาวท่าน พ่อแม่หญิงกับผู้เฒ่าผู้แก่ข้างชายยอมพุดจาขึ้นลงปลงใจ แลให้หญิงอยู่ด้วยกันก็ดี...” (Royal Institute, 2007) แสดงให้เห็นว่าชายหมั้นหญิงโดยนำขันหมากและสินสอดไปมอบให้แก่ฝ่ายหญิงก่อนการแต่งงาน ดังนั้น การหมั้นต้องเป็นการหมั้นระหว่างชายหมั้นกับหญิง ชายกับชายหรือหญิงกับหญิงไม่อาจหมั้นกันได้ และหญิงไม่อาจไปขอหมั้นกับชายได้

2.1.2 อายุของคู่หมั้น

กฎหมายลักษณะพัวเมียไม่ได้กำหนดอายุของชายหญิงที่หมั้นกันเอาไว้ว่าต้องมีอายุขั้นต่ำกี่ปี ทำให้ชายกับหญิงหมั้นกันได้ตั้งแต่อายุยังน้อย นอกจากนี้ ปรากฏในบทที่ 110 ว่า “ผู้ใดให้ไปสู่อลูกสาวหลานสาวท่าน บิดามารดาญาติแห่งหญิงตกปากให้ได้กินขันหมากท่านแล้ว ชายหาผิดมิได้ บิดามารดาญาติแห่งหญิงคิดกินแครงแครงใจ แกล้งจะไม่ให้หญิงนั้นแก่ชาย แปรปากหลกาคำหาที่กลัวมิได้ ครั้งชายผู้อื่นมาสู่ออีก บิดามารดาหญิงก็รับกลับกินขันหมากชายนั้น...” (Royal Institute, 2007) หมายความว่าเมื่อชายไปสู่อหญิงและบิดามารดาหรือญาติของหญิงรับขันหมากคือตกลงรับหมั้นแล้ว บิดามารดาไม่ให้หญิงแต่งงานอยู่กับชายนั้น เมื่อชายอื่นมาสู่อหญิงอีก บิดามารดาหญิงก็รับขันหมากตกลงรับหมั้นชายนั้นอีก แสดงว่าบิดามารดามีอำนาจอิสระเหนือบุตร และอาจตกลงหมั้นแทนบุตรได้โดยไม่ต้องปรึกษาหารือกับบุตรก่อน (Boondet, 2023) ดังนั้น ชายกับหญิงจึงหมั้นกันได้ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก และบิดามารดาอาจตกลงหมั้นกันแทนบุตรตั้งแต่บุตรเป็นเด็กโดยบุตรไม่รักใคร่ชอบพอกับฝ่ายใด

2.2 ของหมั้นและสินสอด

2.2.1 ของหมั้น

ของหมั้นมีปรากฏในกฎหมายลักษณะพัวเมียบทที่ 115 ว่า “ชายให้หมั้นหมาก 3 ชั้น ไปสู่อลูกสาวหลานสาวท่าน พ่อแม่หญิงกับผู้เฒ่าผู้แก่ข้างฝ่ายชายยินยอมพุดจาขึ้นลงปลงใจแลให้หญิงอยู่ด้วยกันก็ดี แลชายช่วยทุกข์หญิงด้วยประการใดก็ดี พ่อแม่หญิงยกหญิงผู้เปนลูกหลานให้เป็นภรรยาชายก็ดี แลชายหญิงสะสมเลิกกัน พ่อแม่หญิงรักชาย ยกลูกหลานให้เป็นภรรยาชายก็ดี ท่านว่าหญิงนั้นสิทธิเปนเมียชาย...” (Royal Institute, 2007) และเนื้อความบทที่ 110 ข้างต้น ซึ่งหมายความว่า



ในการไปสู่ออกรับจ้างฝ่ายชายต้องเตรียมขันหมาก 3 ขัน นำไปมอบให้แก่ฝ่ายหญิง ได้แก่ขันหมากกล่าวถาม ฝ่ายหญิงว่าฝ่ายหญิงจะยินยอมหมั้นกับชายหรือไม่ ขันหมากกล่าวถามนี้ใช้หมากพลูเป็นของค่านับใส่ในขัน เมื่อฝ่ายหญิงได้รับขันหมากกล่าวถามและยินยอม ฝ่ายชายต้องนำขันหมากไปอีกครั้งหนึ่งเรียกว่าขันหมากหมั้น หากฝ่ายหญิงรับขันหมากหมั้นนั้นไว้ก็เป็นเครื่องมัดจำว่าชายและหญิงจะสมรสกัน ครั้นถึงวันแต่งงานชายเอาขันหมากแต่งงานที่เรียกว่า ขันหมากใหญ่ ไปมอบให้หญิงอีกครั้งหนึ่ง สมัยต่อมาเมื่อประชาชนร่ำรวยขึ้น จึงเปลี่ยนขันหมากหมั้นเป็นหมั้นกันด้วยทองคำหรือทรัพย์สิน จึงเกิดคำว่าของหมั้น (Boondet, 2023) ดังนั้น การหมั้นต้องมีขันหมากซึ่งต่อมาเรียกว่าของหมั้นด้วยเสมอ

2.2.2 สิ้นสอด

นอกจากขันหมากหรือของหมั้นดังกล่าวมาแล้ว ปรากฏในกฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 109 ว่า “ชายใดขอลูกสาวหลานสาวท่านเปนเมีย ได้ให้สินสอดแล้วยังมิได้แต่งการมงคล ชายนั้นยังมีได้ไปอยู่กินหลับนอนด้วยหญิง แลชายนั้นตาย ท่านให้ทำสินสอดนั้นเป็นสองส่วน คินให้ชายส่วนหนึ่ง ตกแก่หญิงส่วนหนึ่ง ถ้าหญิงตาย ท่านว่าสินสอดนั้นให้ไว้แก่บิดามารดาหญิงจงสิ้น ถ้าหญิงได้เสียตัวแก่ชาย ชายตายสินสอดนั้นตกแก่หญิงจงสิ้นเพราะว่าสินนั้นเป็นสินหัวบ่วงางให้ไว้แก่หญิงแล”(Royal Institute, 2007) หมายความว่าชายไปสู่ออกรับจ้างลูกสาวหรือหลานสาวท่านมาเป็นภรรยาโดยมีการให้สินสอดแก่ฝ่ายหญิงสินสอดนี้เมื่อมอบให้ฝ่ายหญิงแล้ว แบ่งเป็นสองกรณี กรณีแรก ชายหรือหญิงตายก่อนจัดงานแต่งงาน หากชายตายโดยยังไม่ได้หลับนอนกับหญิง ให้แบ่งสินสอดเป็นสองส่วน ส่วนแรกคินให้ชายซึ่งคือบิดามารดาหรือญาติของชาย อีกส่วนหนึ่งตกเป็นของหญิง หากหญิงตายก่อนจัดงานแต่งงาน ให้สินสอดทั้งหมดเป็นของบิดามารดาหญิง กรณีที่สอง หญิงเสียตัวให้แก่ชายแล้วชายตายก่อนแต่งงาน ให้สินสอดทั้งหมดเป็นของหญิงโดยถือเป็นสินหัวบ่วงางของหญิง หากหญิงตาย สินสอดทั้งหมดตกเป็นของบิดามารดาของหญิง แสดงให้เห็นว่าการสู่ออกรับจ้างนั้น ฝ่ายชายจะนำสินสอดไปมอบให้แก่ฝ่ายหญิงด้วย

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า ขันหมากกับสินสอดถือเป็นของสำคัญที่ต้องมีในการหมั้น อย่างไรก็ตาม ชายที่ไม่มีทรัพย์สินเป็นสินสอดไปขอหมั้นหญิงอาจขอทำงานให้แก่ครอบครัวของหญิงแทนสินสอดก็ได้ เรียกว่า เหยสู ดังที่ปรากฏในบทที่ 102 ว่า “ชายขอลูกสาวท่านถึงหลับฝาก ยังแต่จะทำงาน แลพ่อแม่หญิงให้ชายฝากบ่าเรือ แลทำกินอยู่ด้วยกันเปน 2 ปี 3 ปี แลพ่อแม่หญิงให้ชายอยู่ด้วยกันใช้ ท่านว่าเปนเมียสิทธิแก่เจ้าผัวเสมือนเมียทำงาน...” หมายความว่า ชายขอทำงานแทนสินสอด คือชายสู่ออกรับจ้างก็ดี หรือไม่ได้สู่ออกรับจ้างก็ดี ชายอาสารับใช้ทำงานในบ้านหญิงเรียกว่า “หลับฝาก” ถ้าชายหญิงได้เสียกันระหว่างชายรับใช้การงานในบ้านของผู้ปกครองหรือพ่อแม่ของหญิง อย่างนี้เรียกว่า “ฝากบ่าเรือ” (StienKoses, 2010)



2.3 ความยินยอมของคู่หมั้น

กฎหมายลักษณะผัวเมียไม่ได้กำหนดเรื่องความยินยอมของคู่หมั้นไว้ แต่เนื้อความบทที่ 109 กิติบทที่ 115 กิติ แสดงให้เห็นอยู่ในตัวว่าชายต้องยินยอมหรือตกลงหมั้นกับหญิง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบิดามารดามีอิสระเหนือบุตรดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถตัดสินใจตกลงหมั้นแทนบุตรโดยที่บุตรไม่ยินยอมก็ได้ ชายและหญิงอาจยินยอมหรือไม่ยินยอมหมั้นก็ได้ ดังนั้น จึงมีกรณีที่บิดามารดาของชายและบิดามารดาของหญิงตกลงหมั้นกันแทนบุตรโดยที่ชายและหญิงไม่ยินยอมก็ได้

3. การหมั้นตามกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2478 มีการตรวจชำระใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2519 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2533 พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2551 เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดสมัยใหม่และเหมาะสมกับสภาพสังคมมากขึ้น เช่น กำหนดอายุขั้นต่ำของคู่หมั้น ความยินยอมของบิดามารดาในการหมั้น ของหมั้นและสินสอด เพื่อความสะดวกผู้เขียนขอเรียกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2478 ว่ากฎหมายครอบครัวเดิม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ตรวจชำระใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2519 ว่ากฎหมายครอบครัวที่ตรวจชำระใหม่ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัวที่บังคับใช้ในปัจจุบันว่ากฎหมายครอบครัวปัจจุบัน และเมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การหมั้นใน 3 ประเด็นเดียวกันดังกล่าวแล้ว มีข้อสังเกตดังนี้

3.1 เพศและอายุของคู่หมั้น

3.1.1 เพศของคู่หมั้น

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เดิม มาตรา 1435 กำหนดไว้ว่า การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อชายมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ และหญิงมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ ดังนั้น คู่หมั้นต้องเป็นชายหมั้นกับหญิง ชายกับชายหรือหญิงกับหญิงหมั้นกัน หรือหญิงขอหมั้นชาย จึงไม่เป็นการหมั้นที่มีผลตามกฎหมาย หลักการนี้มีผลใช้บังคับอยู่เรื่อยมา

ปัจจุบันแนวคิดเรื่องการสมรสเท่าเทียมของบุคคลเพศเดียวกันในสังคมส่งผลทำให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการหมั้นและการสมรสเพื่อรองรับการอยู่กินร่วมกันเป็นครอบครัวของบุคคลที่มีเพศเดียวกัน และตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ได้มีการแก้ไข



เงื่อนไขของการหมั้นในมาตรา 5 ว่าให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา 1435 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 1435 การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์แล้ว” บทบัญญัติดังกล่าวแก้ไขเพศของคู่หมั้นจากเดิมว่า “ชายและหญิง” เป็น “บุคคล” เพื่อให้ชายหมั้นกับชาย หรือหญิงหมั้นกับหญิงได้ หรือบุคคลหลากหลายทางเพศหมั้นกันได้ ต่างจากเดิมที่ชายต้องหมั้นกับหญิง และสามารถตีความได้ว่าหญิงไปขอหมั้นชายได้ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงหลักการตามจารีตประเพณีที่มีมาแต่เดิมว่าชายต้องเป็นฝ่ายไปขอหมั้นหญิงเท่านั้น การแก้ไขเพศของคู่หมั้นนี้เป็นไปตามแนวความคิดและสภาพสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีการแก้ไขอายุของคู่หมั้นจากเดิมที่กำหนดว่าต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ เปลี่ยนมาเป็นผู้ต้องมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกันกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

สำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ปัจจุบันมีคำเรียกเพื่ออธิบายลักษณะของบุคคลดังกล่าว คือ LGBTQIQ2SAA อักษรแต่ละตัวแทนลักษณะความหลากหลายทางเพศ ดังนี้ L ย่อมาจาก Lesbian คือกลุ่มผู้หญิงที่สนใจ ดึงดูดผู้หญิงด้วยกัน G ย่อมาจาก Gay คือกลุ่มผู้ชายที่สนใจ ดึงดูดผู้ชายด้วยกัน B ย่อมาจาก Bisexual คือกลุ่มที่สนใจทั้งชายและหญิง T ย่อมาจาก Transgender คือผู้ที่มีเพศสภาพปัจจุบันต่างจากเพศสภาพตอนกำเนิด Q ย่อมาจาก Queer คือผู้ไม่อาจจะระบุเพศที่ตนชอบทั้งหมด Q ย่อมาจาก Questioning คือผู้ที่ยังสำรวจตัวเอง ตั้งคำถามกับอัตลักษณ์ทางเพศของตน I ย่อมาจาก Intersex คือผู้ที่เกิดมาพร้อมกับบอวัยวะหรือฮอร์โมนเพศทั้งชายและหญิง P ย่อมาจาก Pansexual คือผู้ที่รักได้ทุกเพศ มีขอบเขตกว้างกว่าไบเซ็กชวล 2S ย่อมาจาก Two Spirit คือกลุ่มที่มีจิตวิญญาณเป็นทั้งเพศชายและเพศหญิงในร่างเดียวกัน A ย่อมาจาก Asexual คือกลุ่มที่ไม่โฟกัสด้านความรู้สึกหรือความต้องการทางเพศ A ย่อมาจาก Allies คือผู้สนับสนุนและยอมรับกลุ่มหลากหลายทางเพศโดยตนเองไม่มีอัตลักษณ์ในกลุ่มหลากหลายทางเพศ (Sitinetsakul, 2024) บุคคลหลากหลายทางเพศเหล่านี้ก็อาจหมั้นกันได้ตามหลักเกณฑ์กฎหมายที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวข้างต้น

3.1.2 อายุของคู่หมั้น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เดิม มาตรา 1435 กำหนดอายุชายคู่หมั้นไว้คือ 17 ปีบริบูรณ์ และอายุหญิงคู่หมั้นคือ 15 ปีบริบูรณ์ โดยเหตุผลวัยเจริญพันธุ์เป็นสำคัญ ต่อมามีการตรวจชำระบรรพ 5 ใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2519 และใช้บังคับมาจนถึงปี พ.ศ. 2567 โดยกำหนดว่าอายุชายและหญิงต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ ตามหลักความเสมอภาคทางเพศอันเป็นหลักการสำคัญขณะนั้น หากชายและหญิงมีอายุไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ การหมั้นเป็นโมฆะ เหตุที่กฎหมายกำหนดอายุขั้นต่ำของชายและหญิงคู่หมั้นไว้เพื่อให้คู่หมั้นอยู่ในวัยที่รู้เรื่องการหมั้นได้พอสมควร โดยกฎหมายถือว่าชายและหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปีบริบูรณ์ ยังไม่เจริญทั้งทางร่างกายและจิตใจพอที่จะหมั้นกันได้ (Boondet, 2023) และตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567



นอกจากจะมีการแก้ไขเพศของคู่หมั้นจากเดิมต้องเป็นชายและหญิงเป็น “บุคคล” แล้ว ยังมีการแก้ไขอายุบุคคลที่เป็นคู่หมั้นด้วย จากเดิมที่กำหนดว่าต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ เปลี่ยนเป็นต้องมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกันกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และสอดคล้องกับอายุบุคคลที่ทำการสมรสตามมาตรา 1448 อีกด้วย

3.2 ของหมั้นและสินสอด

3.2.1 ของหมั้น

กฎหมายครอบครัวเดิม มาตรา 1436 ให้ความหมายของหมั้นไว้ว่าเป็นพิธีสินซึ่งฝ่ายชายให้แก่ฝ่ายหญิงเพื่อเป็นหลักประกันและประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น เมื่อคู่หมั้นสมรสแล้ว ของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิง ทั้งกฎหมายครอบครัวที่ชำระใหม่ มาตรา 1437 ก็ให้ความหมายของหมั้นไว้ทำนองเดียวกัน แต่ไม่ได้กำหนดให้ของหมั้นเป็นเงื่อนไขความสมบูรณ์ของการหมั้นเอาไว้ แต่กฎหมายครอบครัวปัจจุบัน (แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ. 2533) ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2567 มาตรา 1437 กำหนดไว้ว่า การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิงเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น ซึ่งให้ความหมายของหมั้น และกำหนดให้ของหมั้นเป็นเงื่อนไขความสมบูรณ์ของการหมั้นด้วย ดังนี้ การหมั้นตามกฎหมายครอบครัวปัจจุบันก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2567 ต้องมีการส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิงเสมอ หากฝ่ายชายไม่ได้มอบหรือโอนของหมั้นให้แก่หญิง การหมั้นไม่สมบูรณ์ เท่ากับไม่มีการหมั้น หากต่อมาฝ่ายหนึ่งไม่ยอมไปจดทะเบียนสมรสตามที่ตกลงก็ไม่ถือว่าผิดสัญญาหมั้น

3.2.2 สินสอด

กฎหมายครอบครัวเดิม มาตรา 1436 วรรคสาม และที่ชำระใหม่ มาตรา 1437 วรรคสาม ให้ความหมายของสินสอดไว้ว่าเป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงเพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส และกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน มาตรา 1437 วรรคสาม ก็ให้ความหมายไว้ทำนองเดียวกัน เพียงแต่เพิ่มผู้รับบุตรบุญธรรมของฝ่ายหญิงเข้ามา กล่าวได้ว่า สินสอดคือทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้แก่ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเป็นค่าตอบแทนที่ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงได้เลี้ยงดูหญิงมาจนเติบโตใหญ่กระทั่งได้มาสมรสกับชาย (Boondet, 2023) สินสอดอาจเป็นเงินหรือทรัพย์สินอื่นก็ได้ เช่น ที่ดิน รถยนต์ หรือเงินสด อย่างไรก็ตาม กฎหมายไม่ได้กำหนดให้สินสอดเป็นเงื่อนไขความสมบูรณ์ของการหมั้น ดังนั้น แม้ฝ่ายชายไม่ได้มอบสินสอดให้แก่ฝ่ายหญิง แต่หากมีการส่งมอบของหมั้นแก่หญิง การหมั้นนั้นก็สมบูรณ์ แต่หากไม่มีการส่งมอบของหมั้นให้แก่หญิง มีเพียงการมอบทรัพย์สินให้แก่ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง การหมั้นไม่สมบูรณ์ และทรัพย์สินที่ฝ่ายชายมอบให้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็ไม่ถือว่าเป็นสินสอด แต่ถือว่าเป็นการให้โดยเสนหา ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1298/2558 ที่วินิจฉัยว่า โจทก์ไม่ได้มอบของหมั้นแก่จำเลยที่



1 แต่โจทก์ได้มอบทรัพย์สินให้แก่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ซึ่งเป็นบิดามารดาของฝ่ายหญิงเพื่อตอบแทนการที่จำเลยที่ 1 ยอมสมรส เมื่อโจทก์ไม่ได้มอบของหมั้นให้แก่จำเลยที่ 1 สัญญาหมั้นจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ การที่โจทก์มอบทรัพย์สินแก่จำเลยที่ 2 และที่ 3 จึงไม่ถือเป็นการมอบสินสอดแก่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ไม่ตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 1437 แต่ถือว่าเป็นการให้ทรัพย์สินแก่จำเลยที่ 2 และที่ 3 โดยเสนหา แม้อต่อมาจำเลยที่ 1 ไม่ยอมจดทะเบียนสมรสและไม่กลับมาอยู่กับฉันสามีภริยากับโจทก์อีกก็จะบังคับให้จำเลยที่ 2 และที่ 3 คืนทรัพย์สินแก่โจทก์ฐานจำเลยทั้งสามผิดสัญญาหมั้นหาได้ไม่

ของหมั้นและสินสอดนี้ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มีการแก้ไขหมั้นที่ส่งมอบของหมั้นและสินสอดเอาไว้ในมาตรา 6 ว่า ให้ยกเลิกความในมาตรา 1437 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2533 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 1437 การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายผู้หมั้นได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่ผู้รับหมั้นเพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับผู้รับหมั้นนั้น (วรรคหนึ่ง) เมื่อหมั้นแล้ว ให้ของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้รับหมั้น (วรรคสอง) สินสอดเป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายผู้หมั้นให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองฝ่ายผู้รับหมั้นแล้วแต่กรณี เพื่อตอบแทนการที่ผู้รับหมั้นยอมสมรส... (วรรคสาม)” การแก้ไขดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับเพศของคู่หมั้นในมาตรา 1435 ที่กำหนดให้ชายหมั้นกับชาย หรือหญิงหมั้นกับหญิง หรือหญิงเป็นฝ่ายไปขอหมั้นชาย หรือบุคคลหลากหลายทางเพศหมั้นกันได้ ผู้หมั้นที่ต้องส่งมอบของหมั้นจึงอาจเป็นชายหรือหญิงหรือบุคคลหลากหลายทางเพศ ผู้รับหมั้นที่รับของหมั้นอาจเป็นหญิงหรือชายหรือบุคคลหลากหลายทางเพศนั่นเอง

3.3 ความยินยอมของคู่หมั้น

ตามกฎหมายครอบครัวเดิม มาตรา 1435 วรรคสอง และที่ชำระใหม่ มาตรา 1436 กำหนดไว้ว่า ผู้เยาว์จะหมั้นได้จะต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาหรือผู้ปกครองก่อน หากไม่ได้รับความยินยอม การหมั้นเป็นโมฆียะ และกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน มาตรา 1436 ก็กำหนดไว้ทำนองเดียวกัน เห็นได้ว่าการหมั้นเป็นความตกลงด้วยความสมัครใจระหว่างชายกับหญิง ต้องยินยอมหมั้นกันอยู่ในตัว หากชายและหญิงไม่ยินยอม การหมั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้ อาจกล่าวได้ว่าตามกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้รับบุตรบุญธรรม ไม่อาจตกลงหมั้นแทนบุตรหรือบุตรบุญธรรมได้อีกต่อไป

4. พัฒนาการของการหมั้นตามกฎหมายลักษณะฉ้อฉลถึงกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน

กฎหมายเกี่ยวกับการหมั้นปรับเปลี่ยนไปตามแนวความคิดและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เมื่อพิจารณากฎหมายลักษณะฉ้อฉลและกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน มีข้อพิจารณาด้านพัฒนาการใน 3 ประเด็นดังกล่าวข้างต้น ดังนี้



4.1 เพศและอายุของคู่หมั้น

ตามกฎหมายลักษณะฉัวเมีย คู่หมั้นต้องเป็นชายกับหญิง แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดอายุของคู่หมั้นเอาไว้ ชายและหญิงจึงสามารถหมั้นกันได้แม้อายุยังน้อย นอกจากนี้ บิดามารดามีอำนาจอิสระเหนือบุตรจึงสามารถตกลงหมั้นแทนบุตรของตนได้ แต่เมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัวยุคใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2478 กฎหมายกำหนดอายุของคู่หมั้นไว้ว่าชายต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ และหญิงต้องมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ และมีการชำระใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2519 กฎหมายกำหนดอายุของคู่หมั้นไว้ว่าชายและหญิงต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ แต่เนื่องจากแนวความคิดเรื่องการสมรสเท่าเทียมได้รับการยอมรับในสังคม ทำให้มีการแก้ไขเงื่อนไขของการหมั้นในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งจะใช้บังคับในไม่ช้านี้ โดยกฎหมายกำหนดเงื่อนไขเรื่องเพศของคู่หมั้นเปลี่ยนไปจากเดิมที่ให้ชายหมั้นกับหญิงเป็นให้บุคคลเพศเดียวกันหมั้นกันได้ และหญิงเป็นฝ่ายไปขอหมั้นกับชายได้ หรือบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศก็หมั้นกันได้ นอกจากนี้ กฎหมายกำหนดอายุของคู่หมั้นเปลี่ยนจากเดิมที่กำหนดว่าต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ เป็นต้องมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์แล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พัฒนาการด้านกฎหมายดังกล่าวโดยเฉพาะเงื่อนไขเรื่องเพศของคู่หมั้นทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการก่อตั้งสถานะทางครอบครัวและจารีตประเพณีของสังคมไทย กล่าวคือบุคคลเพศเดียวกัน หรือบุคคลหลากหลายทางเพศสามารถหมั้นกันได้ และหญิงขอหมั้นชายได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อครอบครัว เช่น ครอบครัวประกอบด้วยชายกับชายหรือหญิงกับหญิง ทำหน้าที่เป็นบิดามารดาและมีบุตรซึ่งต้องได้รับการเลี้ยงดูจากชายกับชายหรือหญิงกับหญิงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อสังคมที่ต้องปรับเปลี่ยนให้การยอมรับในเรื่องนี้ ตลอดจนการฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อบังคับตามสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายในเรื่องดังกล่าวด้วย ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องรวมถึงศาลยุติธรรมต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อไป

4.2 ของหมั้นและสินสอด

ตามกฎหมายลักษณะฉัวเมีย ฝ่ายชายต้องมีขันหมากนำไปมอบให้ฝ่ายหญิงซึ่งต่อมาปรับเปลี่ยนเป็นของหมั้น และต้องนำสินสอดไปมอบให้แก่ฝ่ายหญิงด้วย แต่เมื่อประกาศใช้กฎหมายครอบครัวยุคใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2478 และชำระใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2519 กฎหมายระบุถึงของหมั้นและสินสอดเอาไว้ แต่ไม่ได้กำหนดให้ของหมั้นเป็นเงื่อนไขความสมบูรณ์ของการหมั้น ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2533 กฎหมายกำหนดให้ของหมั้นเป็นเงื่อนไขความสมบูรณ์ของการหมั้น แต่ไม่กำหนดให้สินสอดเป็นเงื่อนไขความสมบูรณ์ของการหมั้น สำหรับกฎหมายครอบครัวที่แก้ไขเพิ่มเติมและจะมีผลใช้บังคับในไม่ช้านี้กำหนดเงื่อนไขเพศของคู่หมั้นเปลี่ยนจากเดิมให้บุคคลเพศเดียวกันหรือบุคคลหลากหลายทางเพศหมั้นกันได้ และหญิงขอหมั้นชายได้ จึงแก้ไขผู้ให้ของหมั้นและสินสอดว่าเป็นผู้หมั้น ผู้รับของหมั้นว่าเป็นผู้รับหมั้น และผู้รับสินสอดว่าเป็นฝ่ายผู้รับหมั้น เพื่อให้สอดคล้องกับเพศของคู่หมั้นนั่นเอง



นอกจากนี้ อาจมีข้อถกเถียงว่า การหมั้นไม่สมควรจะมีของหมั้นและสินสอดอีกต่อไปเพราะการให้ของหมั้นและสินสอดเป็นการซื้อขายผู้รับหมั้นและผู้รับหมั้นหากำไรจากผู้หมั้น ผู้เขียนเห็นว่า การให้ของหมั้นและสินสอดเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมายาวนานในสังคมไทย การมอบของหมั้นให้ผู้รับหมั้นเป็นมรดกทำให้ผู้รับหมั้นเกิดความมั่นใจว่าผู้หมั้นจะสมรสกับผู้รับหมั้น และการมอบสินสอดให้แก่ญาติผู้ใหญ่ของผู้รับหมั้นตอบแทนการเลี้ยงดูผู้รับหมั้นย่อมเป็นการแสดงน้ำใจและความกตัญญูต่อญาติผู้ใหญ่ของผู้รับหมั้น ทำให้ญาติผู้ใหญ่ของผู้รับหมั้นเกิดความไว้วางใจ ส่งผลดีต่อการใช้ชีวิตของคู่หมั้นในอนาคต ทั้งการมอบของหมั้นและสินสอดไม่ใช่เรื่องการค้าขายผู้หมั้นเพราะคู่หมั้นชอบพอกันและมีเจตนาหมั้นกันอยู่ก่อนแล้ว และกฎหมายไม่ได้กำหนดราคาของหมั้นหรือสินสอดเอาไว้ ผู้หมั้นอาจต่อรองของหมั้นให้อยู่ในวิสัยที่สามารถหามอบให้ฝ่ายผู้รับหมั้นได้ จึงยังสมควรมีของหมั้นและสินสอดในการหมั้นต่อไป

4.3 ความยินยอมของคู่หมั้น

ตามกฎหมายลักษณะฉ้อฉล บิดามารดาของชายและหญิงสามารถตกลงหมั้นแทนบุตรได้เพราะบิดามารดามีอิสระเหนือบุตร แต่ตามกฎหมายครอบครัวเดิมจนถึงกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน การหมั้นต้องเกิดจากความตกลงและยินยอมของคู่หมั้น บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้รับบุตรบุญธรรมของคู่หมั้นไม่อาจตกลงหมั้นแทนได้อีกต่อไป ซึ่งถือเป็นพัฒนาการทางกฎหมายที่สอดคล้องกับแนวความคิดร่วมสมัยว่าการกอนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลต้องเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณี ทั้งสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันด้วย

4. สรุป

ตามกฎหมายลักษณะฉ้อฉล การหมั้นเป็นข้อตกลงระหว่างชายกับหญิงโดยฝ่ายชายนำขันหมากซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นของหมั้น และสินสอดไปมอบให้แก่ฝ่ายหญิงเป็นประกันว่าชายจะแต่งงานกับหญิง คู่หมั้นจึงเป็นชายกับหญิง ส่วนอายุของคู่หมั้นกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ ชายกับหญิงจึงหมั้นกันได้ตั้งแต่อายุยังน้อย การหมั้นต้องมีขันหมากและสินสอด และบิดามารดาหมั้นแทนบุตรโดยบุตรไม่ยินยอมก็ได้ ต่อมาเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ก็ยังมีบทบัญญัติเรื่องการหมั้น คู่หมั้นต้องเป็นชายกับหญิง และชายเป็นฝ่ายหมั้นหญิงโดยมอบของหมั้นเป็นประกันว่าจะสมรสกับหญิง ส่วนอายุของคู่หมั้นกฎหมายกำหนดว่าชายต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ หญิงต้องมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ และต่อมาแก้ไขเป็นชายและหญิงต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน สำหรับของหมั้นเป็นสิ่งที่ต้องมีในการหมั้นและถือว่าเป็นเงื่อนไขความสมบูรณ์ของการหมั้น ส่วนสินสอดจะมีหรือไม่ก็ได้ และการหมั้นต้องเกิดจากความยินยอมของชายและหญิงคู่หมั้น บิดามารดาหรือผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อาจตกลงหมั้นแทนบุตรหรือบุตรบุญธรรมได้ ปัจจุบันมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับการหมั้น โดยให้ชายหมั้นกับชาย หญิงหมั้นกับหญิง หรือบุคคลหลากหลายทางเพศหมั้นกันได้



หรือหญิงเป็นฝ่ายขอหมั้นชายได้ ตามแนวความคิดสังคมปัจจุบันเรื่องการสมรสเท่าเทียม และกฎหมายกำหนดอายุของคู่หมั้นไว้ว่าต้องมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์แล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก แสดงให้เห็นได้ว่าการหมั้นมีพัฒนาการทางกฎหมายที่ปรับเปลี่ยนไปตามแนวความคิดและสภาพสังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยนั่นเอง

References

- Boondech, P. (2023). *Family Law*. (27thed). Bangkok: Krungsiam Publishing Co., Ltd.
- Kumphusiri, P. (2017). *The Civil and Commercial Law Book V: Family*. (8th ed). Bangkok: Pimdeekanpim Co., Ltd.
- Pongsripien,W. (2004). “The Importance of Tra Sam Duang Laws: The glasses of Thai Society”. *The Research on Tra Sam Duang Laws: The glasses of Thai Society* No.1. Bangkok: Fuengfa. (1-10).
- Sitinetsakul, S. (2024). *Sources of Short Terms regarding Various Genders LGBTQIP2SAA*. [Online] <https://lofficielthailand.com/2024/06/meaning-of-lgbtqip2saa/> [July 22, 2024]
- Stienkoses. (2010). *The Rites of Transitions*. Bangkok: Siam Press.
- The Office of the Royal Society. (2007). *Tra Sam Duang Laws Printed on Royal Manuscript Edition by the Office of the Royal Society*. Bangkok: Amarin printing and Publishing Co., Ltd.

